

men i og for sig punktvist og efterladende læseren i stor tvivl om, hvorfor det egentlig gik, som det gjorde. Afslutningsvis i dette afsnit skriver hun: "History, geography, the prevailing economic and political climate set the context in which the decision was reached. But the decision itself was very much the outcome of a long, hard political struggle which the supporters of membership only just lost". Det er ikke ord, som er nemme at blive kloge på. Andre steder peger hun mere direkte på de erhvervsgeografiske og -økonomiske faktorer, kombineret med den alliance mellem udkanternes befolkning og byernes radikale, der er gået igen og igen i norsk historie, som en mere præcis forklaring. Den er nok temmelig rigtig, men den hører vel hjemme i Allens "kontekst-parametre".

Lad ikke disse kommentarer fortrænge det samlede billede af en redelig bog, som giver en grundig, samlet, men også detalrig indføring i norsk europapolitik i tresserne og halvfjerdserne; og man bliver ført helt up to date gennem bogens anden hoveddel, der ligeså detaljeret beretter om Norges svære balancegang over for EF efter september 1972 - frihandelsaftaleperioden, perioden, hvor EF-medlemskab ikke alene var "on ice, but politically dead", men på trods af det alligevel også perioden, hvor EF kom til at spille en stor rolle for Norge, økonomisk, handelsmæssigt og politisk.

Hans Martens

Peter Dencik og Per Kongshøj Madsen, Krise og Krisepolitik, København: Samfundsfagsnyt, 1978. 118 s.

Beskæftigelsesforslag - en rapport om bekæmpelse af arbejdsløsheden under krisen. Socialistiske økonomers småskrifter nr. 4. København: Dansk universitets presse, 1978. 123 s., 30,00 kr.

Økonomers og den økonomiske videnskabs omdømme er blevet lettere ramponeret af deres mangelfulde bidrag til løsning og forståelse af 70'ernes økonomiske krise. Der er tale om en kraftig nedtur i forhold til tressernes højkonjunktur, som delvist blev opfattet som et resultat af landvindinger i den økonomiske videnskab. Det er derfor med en vis interesse, at man giver sig i kast med læsningen af skrifter fra økonomer, der bevidst skilter med et varemærke, der kan differentiere dem fra "the mainstream", som det er tilfældet med "socialistiske økonomer" (på bagsiden af Denciks og Kongshøj Madsens bog gøres der udtrykkeligt opmærksom på, at forfatterne er tilknyttet socialistiske økonomer).

Krise og Krisepolitik, der er tænkt som undervisningsmateriale i gymnasiets

men i og for sig punktvist og efterladende læseren i stor tvivl om, hvorfor det egentlig gik, som det gjorde. Afslutningsvis i dette afsnit skriver hun: "History, geography, the prevailing economic and political climate set the context in which the decision was reached. But the decision itself was very much the outcome of a long, hard political struggle which the supporters of membership only just lost". Det er ikke ord, som er nemme at blive kloge på. Andre steder peger hun mere direkte på de erhvervsgeografiske og -økonomiske faktorer, kombineret med den alliance mellem udkanternes befolkning og byernes radikale, der er gået igen og igen i norsk historie, som en mere præcis forklaring. Den er nok temmelig rigtig, men den hører vel hjemme i Allens "kontekst-parametre".

Lad ikke disse kommentarer fortrænge det samlede billede af en redelig bog, som giver en grundig, samlet, men også detalrig indføring i norsk europapolitik i tresserne og halvfjerdserne; og man bliver ført helt up to date gennem bogens anden hoveddel, der ligeså detaljeret beretter om Norges svære balancegang over for EF efter september 1972 - frihandelsaftaleperioden, perioden, hvor EF-medlemskab ikke alene var "on ice, but politically dead", men på trods af det alligevel også perioden, hvor EF kom til at spille en stor rolle for Norge, økonomisk, handelsmæssigt og politisk.

Hans Martens

Peter Dencik og Per Kongshøj Madsen, Krise og Krisepolitik, København: Samfundsfagsnyt, 1978. 118 s.

Beskæftigelsesforslag - en rapport om bekæmpelse af arbejdsløsheden under krisen. Socialistiske økonomers småskrifter nr. 4. København: Dansk universitets presse, 1978. 123 s., 30,00 kr.

Økonomers og den økonomiske videnskabs omdømme er blevet lettere ramponeret af deres mangelfulde bidrag til løsning og forståelse af 70'ernes økonomiske krise. Der er tale om en kraftig nedtur i forhold til tressernes højkonjunktur, som delvist blev opfattet som et resultat af landvindinger i den økonomiske videnskab. Det er derfor med en vis interesse, at man giver sig i kast med læsningen af skrifter fra økonomer, der bevidst skilter med et varemærke, der kan differentiere dem fra "the mainstream", som det er tilfældet med "socialistiske økonomer" (på bagsiden af Denciks og Kongshøj Madsens bog gøres der udtrykkeligt opmærksom på, at forfatterne er tilknyttet socialistiske økonomer).

Krise og Krisepolitik, der er tænkt som undervisningsmateriale i gymnasiets

samfundsfaglige gren, indeholder dels en beskrivelse af den økonomiske udvikling i efterkrigstiden, som givet de pladsmæssige rammer er tilfredsstillende (og ukontroversiel), et forsøg på at forklare dels tressernes højkonjunktur (der opfattes som en anomali i et kapitalistisk samfund), dels halvfjerdsernes lavkonjunktur, samt endelig en drøftelse af de forskellige former for økonomisk politik, der kunne tænkes anvendt i situationen. Forklaringen af tressernes højkonjunktur er (i det mindste for anmelderen) overraskende konventionel. De faktorer, der opregnes, ville formentlig også blive opregnet af enhver borgerlig økonom. Selv efterkrigstidens handelsliberalisering og de stabile valutaforhold, der fulgte af Bretton-Woods aftalerne, anerkendes som faktorer, der medvirkede til etableringen og fastholdelse af højkonjunktoren. Der er grund til specielt at hæfte sig ved den rolle, den offentlige sektor via sit bidrag til en høj og stabil efterspørgsel har spillet for højkonjunktoren. Denne faktors betydning er anerkendt af alle, måske med undtagelse af de mest behårde monetarister, og er i øvrigt i god overensstemmelse med keynesiansk økonomi. I behandlingen af denne faktor kommer tilhørsforholdet til socialistiske økonomer til syne på en lidt krampagtig måde. Den kolde krigs rustningskapløb tillægges en betydning, skønt militæruddgifterne i alle vestlige lande, ikke bare i Danmark, i efterkrigsperioden har spillet en svindende rolle i de offentlige budgetter. Desuden fortolkes de stigende udgifter til social-, undervisnings- og sundhedssektoren som betinget af kommunistkræk (p. 58). I det hele har de to forfattere lidt problemer med statens rolle i forbindelse med konjunkturforløbet. Det er jo en borgerlig stat, der primært varetager borgerskabets interesser, følgelig påstår de to forfattere mange steder i bogen, at borgerskabet i en vis fase af udviklingen anså en kraftig vækst i den offentlige sektor for både ønskværdig og nødvendig (p. 29, p. 32, p. 58 f.eks.). Først senere erkendte borgerskabet visse dysfunktionelle træk ved væksten i den offentlige sektor, som fik det til at kræve nedskæringer i den offentlige sektor (p. 59). Det er muligt, at dette forløb passer med socialistisk teori, det er derimod vanskeligt at få det til at passe med efterkrigstidens danske politiske historie. De borgerlige partier har bestandigt krævet indskrænkninger i den offentlige sektor, det gælder lige fra halvtredsernes VK-plan til det grundlag, VKR-regeringen kom til magten på i 1968, at det ikke lykkedes for VKR-regeringen er en anden sag, det var ikke lysten, der manglede. I den forbindelse accepteres i øvrigt den "sandhed", at krisen (og 73-valget) resulterede i nedskæringer i de offentlige udgifter (mest tydeligt er det dog i Beskæftigelsesforslag, p. 23). Selv om disse "nedskæringer" ofte i debatten opfattes som "kendsgerninger", er det ikke desto mindre en kendsgerning, at den offentlige sektor i hele kriseperioden har udvist real

vækst, dog en kort overgang med nedsat væksttempo. Denne vækst har ikke blot omfattet transfereringer (arbejdsløshedsunderstøttelse og pensioner), men også i høj grad de serivceproducerende offentlige aktiviteter. Det eneste, der blev skåret ned (helt forbigående i øvrigt), var skatterne efter Hartling-regeringens skattelettelser. Dette blev ikke modsvaret af tilsvarende besparelser, men af en stigning i underskudsfinansieringen.

I forsøget på at forklare omslaget fra højkonjunktur til krise anvendes både marxistiske og "borgerlige" tilgange. De rent marxistiske forsøg forekommer ikke særligt overbevisende. Et fald i profitraten (i marxistisk forstand) søges kædet sammen med stigningen i produktionens organiske sammensætning (igen i marxistisk forstand). For det første er profitratedet, som beregnet i bogen, ikke imponerende, idet profitraten i 1960-62 beregnes til 90,0 mod 74,0 i 1972-74, fald fra den hedeste højkonjunktur til krisens gennemslag på 18%. Endnu mere grelt er det med en indikator for produktionens organiske sammensætning, (K/Y), som i 1960-62 beregnes til 0,448 mod 0,465 i 1972-74, en stigning på kun 4% i hele perioden, dertil kommer, at den faktisk er faldende i årene op til krisens udbrud. Disse tal gælder desuden for industrien, hvor effekten må formodes at være kraftigst, hvordan ville billedet ikke tegne sig, hvis man inddrog den stadig mere betydningsfulde servicesektor?

Den mest overbevisende forklaring på krisen globalt og lokalt er en henvisning til en markant ændring i forholdet mellem målsætningerne i den økonomiske politik (p. 81) under indtryk af de stigende betalingsbalance- og inflationsproblemer, der accentueredes kraftigt af olieprisstigningerne i 1973-74. Denne forklaring er imidlertid hverken kontroversiel eller marxistisk.

Bogens sidste del samt Beskæftigelsesforslag foretager en gennemgang af de forskellige former for økonomisk politik, der kan tænkes bragt i anvendelse. Denne gennemgang har så absolut sin styrke i kritikken af gængse former for økonomisk politik. Påpegningen af, at lønudviklingen næppe alene er ansvarlig for betalingsbalanceproblemerne, er overbevisende. Strukturen i dansk erhvervsliv m.h.t. specialiseringsområder og m.h.t. småvirksomheder, der har vanskeligt ved at udnytte mulighederne på eksportmarkederne effektivt, må ind i billedet. Dette fører dog ikke til nogen overbevisende argumentation for, at man kan give los for lønudviklingen.

Gennemgangen af valutakurspolitik (devaluering) fortjener også ros. Både på venstrefløjen og blandt fagøkonomer findes der stadig tilhængere af en devaluering. Det er nok mest overraskende, at devaluering kan mønstre tilslutning på venstrefløjen, da de fordelingspolitiske konsekvenser af en (vellykket) devaluering er endnu mere uacceptable end af indkomstpolitik set fra et venstre-

fløjssynspunkt. I Beskæftigelsesforslag gennemføres der desuden en overbevisende argumentation for, at det er tvivlsomt, om en devaluering overhovedet vil have den tilsigtede effekt givet strukturen i dansk økonomi. Danmark skal importere alle råvarer (stort set), og dansk industri er meget specialiseret, der er rigtig mange industriprodukter, der slet ikke produceres i Danmark. Disse to forhold bevirker, at substitutionseffekten fra importerede varer til indenlandsk producerede varer må forventes at blive ringe, da en meget stor del af importen ikke kan erstattes af danske varer, uanset hvor konkurrencedygtigt dansk erhvervsliv er. Dertil kommer, at på eksportsiden består en stor del af industrieksporten af nicheprodukter, hvor prisen formentlig spiller en ret underordnet rolle for afsætningsmulighederne. Dette begrænser mulighederne for gunstige virkninger af en devaluering på eksportsiden. Den anførte argumentation omkring en dansk devaluering gør desuden henvisningen til den succesfulde svenske devaluering irrelevant, idet svensk økonomisk struktur i relevante henseender afviger ret stærkt fra den danske.

De fremførte forslag til en alternativ økonomisk politik er derimod mindre overbevisende. Meget ondskabsfuldt, men ikke helt ved siden af, kan de karakteriseres ved at citere en socialdemokratisk politikers beskrivelse af et venstrefløjs partis forslag til økonomisk politik: "Først udvider man købekraften voldsomt via stigende lønninger og svækket finanspolitik, og så erklærer man udlandet handelskrig".

Hvis man af de to bøger havde ventet overbevisende forslag til løsning af den nuværende krise, bliver man skuffet, men det er naturligvis også en bundurimelig forventning, som socialistiske økonomer og venstrefløjen imidlertid selv bidrager til at skabe. Men bøgerne er bestemt et nyttigt og velkomment korrektiv til den økonomiske debat, der i øvrigt foregår.

Ole P. Kristensen

Asbjørn Eide, Fattig, ufri og mishandlet. Om det internasjonale menneskerettighetsvernet, Oslo: Universitetsforlaget, 1978. 240 s., 58,00 n.kr.

Det finnes vel knapt nok det begrep i den allmene politiske debatt som ikke er blitt "utvidet" av samfunnsforskningen. Til tross for de mange positive virkninger dette har hatt, er resultatet ofte at man står igjen med vage, utflytende og omtrentlige begreper med uklare grenser. Så også med det utvidede menneskerettighetsbegrep, som ligger til grunn for Asbjørn Eides fremstilling. Han på-